

22 אוקטובר 2003
כ"ז בתשרי, תשס"ד

אל: אבינועם ניר
המחלקה להנדסה כימית
הטכניון, חיפה

מאת: יעקב ברגמן
בית-הספר למינהל עסקים
האוניברסיטה העברית, ירושלים

הנדון: תשובה לתגובתך לכתבתי ב"הארץ"

שלום אבינועם ניר,

יצאת היום (הארץ, 22.10.03) לבקר את כתבתי "גם הראש חולה" (הארץ, 19.10.03), ונמצאת תומך יתדותיה בעובדות. נושא כתבתי, אותה ניסית לתקוף, הוא חוסר השקיפות ואי מתן דין-וחשבון אמיתי (accountability) מן הסגל האקדמי של האוניברסיטאות לציבור הישראלי המעסיק ומפרנס אותו בתמימות. אתה מספר לנו, אבינועם ניר, שבטכניון אומנם נערכות בדיקות אקדמיות חיצוניות תקופתיות של כל

המחלקות, אבל את הדוחות מוסרים רק לסנאט האקדמי ולחברים האקדמיים בחבר הנאמנים. כהודאתך, אין מדווחים על הבדיקות לציבור הישראלי כלל; גם לא כשמחלקה ירדה מגדולת עבר. דומה הדבר לנבחרת שחמט שהפסידה בתחרויות, אך מגלים זאת רק לשחקניה ולמנהליה, אבל לא לציבור המממן אותה.

UC Berkeley News

Review of the University of California, Berkeley Department of Physics

March 19-21, 2003

Executive Summary

The Berkeley Physics Department, once among the most pre-eminent in the world, is in a state of genteel decline. After undergoing a demographic transition that decreased the distinction of its faculty, it has lost further ground from recent faculty losses and is housed in inadequate and aged buildings. Faculty morale is low, partly as a result of these circumstances and partly because of insufficient engagement of the campus Administration in its fate.

אוניברסיטת ברקלי, בשונה מהטכניון, מפרסמת בעיתון האינטרנטי שלה לכל באי עולם,¹ "המחלקה לפיסיקה של ברקלי, לפנים מהיוקרתיות שבעולם, נמצאת בדעיכה." ומפרסמת היא ב² גם את תגובת הנהלת ברקלי על הביקורת שהוטחה בה. לזאת ייקרא שקיפות ומתן דין-וחשבון אמיתי לציבור.

בניגוד שאין גמור ממנו, הסתיר נשיאה לשעבר של האוניברסיטה העברית, חנוך גוטפרוינד, דוח חיצוני על בית-הספר למינהל עסקים, לא רק מן הציבור, אלא גם מן הוועדה האקדמית של האוניברסיטה, מחבר הנאמנים שלה, ואפילו מחברי הסגל של בית-הספר, אשר בהם

דיבר הדוח. תשע שנים הוסתר הדוח מעיני כל, למעט ממקורבים בעלי עניין, עד אשר אילצתי את הדיקן לחושפו בפני סגל בית-הספר למינהל עסקים.

¹ http://www.berkeley.edu/news/media/releases/2003/05/06_physicsreport.shtml

² http://www.berkeley.edu/news/media/releases/2003/05/06_physicsletter.shtml

"אנו ממליצים לסגור את בית-הספר למינהל-עסקים; להביא דיקן אחר, רצוי מחוץ לאוניברסיטה; אשר יקים בית-ספר חדש במקום זה שייסגר." כך כתבו הסוקרים החיצוניים - האחד, דיקן בית הספר למינהל עסקים באוניברסיטת שיקגו, ג'ק גולד; והאחר, ויליאם שארפ, חתן פרס נובל בתורת המימון מאוניברסיטת סטנפורד - בדוח אותו העלים גוטפרינד. מאז כתיבת הדוח ועד עצם היום הזה ממשיך בית-הספר למינהל עסקים של האוניברסיטה העברית להתדרדר מטה. אבינועם ניר, אם שלחת את ילדיך ללמוד בבית-ספר חלש זה, אשר דורג³ לאחרונה במקום ה-23(!)⁴ באירופה שאינה מצטיינת כלל במינהל עסקים, הרי שהנהלת האוניברסיטה העברית גנבה את דעתך, את עמלך בשכר-הלימוד ששילמת, ואת טרחת ילדיך בלימודים, שברובם אבד עליהם הכלח.

אתה צודק בכותבך, שדין אוניברסיטה בישראל אינו כדין חברה עסקית ציבורית. לו דין שווה להן, היו גוטפרינד ויורשיו נתבעים בפלילים אפילו על איחור בהגשת הדוחות הרבעוניים לציבור, לא כל שכן על הסתרה מהותית ממנו במשך שנים.

באותו זמן ובאותו מצב, הלכה ברקלי בדרך הישר; הפוך מן האוניברסיטה העברית. ב-1993 אמצה הוועדה לתכנון אקדמי שלה המלצת ועדה חיצונית לסגור את בית-הספר ללימודי הספרנות והמידע. חבר הנאמנים סגר את בית-הספר, ופתח במקומו ב-1997 בית-ספר למערכות מידע וניהולן. כל התהליך היה גלוי ושקוף לציבור הקליפורני, אשר נקרא על-ידי ארגון בוגרי בית-הספר, שגורלו נחרץ, למחות בפני הנהלת ברקלי על סגירתו. העדויות קיימות עד היום באינטרנט.⁵ שוב, לזאת ייקרא שקיפות ואחריות, אשר שמעה לא נשמע במחוזות האוניברסיטאות הישראליות.

הטכניון יכול להשתבח, שלפחות הוא עורך סקירות אקדמיות חיצוניות של מחלקותיו, אם כי מגלה את תוצאותיהן לבעלי עניין בלבד ומסתירן מן הציבור; מדיניות המפחיתה פלאים את התועלת שבהן. לעומת זאת, האוניברסיטה העברית לא עורכת סקירות חיצוניות כלל, למעט זו שבנפלאותיה סיפרתי (ועוד אחת או שתיים בעשור או שניים). אבל מתארגנת עתה קבוצה של אנשי סגל מעולים באוניברסיטה העברית, אשר תנסה להעביר החלטה בסנאט שלה למסד סקירות אקדמיות חיצוניות תקופתיות בה, *שדוחותיהן יפורסמו*, תוך ידיעה שהסיכוי שהסנאט - אשר כמוהו כארגון הסגל הבינוני - יסכים לכך, שואף לאפס. מה אומרת לך יוזמה כזו על כוחה של הנהלת האוניברסיטה העברית לנהל אותה אקדמית כראוי לציבור הישראלי תחת המשילות (governance) הנוכחית?

ועוד, אסב את תשומת לבך לעדותו של נשיא אוניברסיטת תל-אביב לשעבר, פרופסור חיים בן-שחר, במאמרו המאלף (*אקדמיה*, קיץ 2000): "בתקופת כהונתי כנשיא האוניברסיטה לא נתקלתי ביוזמה אפקטיבית מצד הסגל האקדמי לקיים תהליך שיטתי של מתן דין וחשבון על ביצועיו ולבחינה והערכה של הישגיו. היתה

³ Baden-Fuller C., et al. , 2000, "Making and Measuring Reputations: The Research Ranking of European Business Schools" *Long Range Planning* 33, 621-650.

⁴ לצערנו של הציבור הישראלי, דורגה הפקולטה להנדסת ניהול של הטכניון במחקר זה במקום גרוע יותר - המקום ה-31 (בדירוג אותו סגרה אוני חפיפה במקום ה-38 יחד עם אוניברסיטת קפריסין). אבל אילולא שלטו אנשי הסגל האקדמי בטכניון במקום שתנהל אותו הנהלתו, לא היו הראשונים יכולים לחסום - מתוך קנאה אנושית גרידא שאינה מתחשבת בטובת המוסד או בטובת הציבור - תשלום שכר דיפרנציאלי לאנשי סגל חדשים מן השורה הראשונה כדרישת הפילנתרופ ויליאם דוידסון, אשר לקח בחזרה תרומה של 25 מיליון דולר שתרם לטכניון כדי להפוך את הפקולטה הנזכרת לבית-ספר לניהול מהטובים בעולם. על אי-יכולתו לתגמל דיפרנציאלית את המעולים שבשכיריו האקדמיים קבל לאחרונה בצדק נשיא הטכניון, יצחק אפלווג, בכנס קיסריה ה-11 לכלכלת ישראל. החלטת הממשלה "לשיפור ההשכלה הגבוהה" מכוונת לשנות גם עיוות מבני זה. בניגוד לטכניון, הצליח לאחרונה נשיא אוניברסיטת ניו יורק להפוך את המחלקה לכלכלה שלו לאחת הטובות בארה"ב על ידי שכירת עשרה כלכלנים בכירים מאוניברסיטאות אחרות, תוך דרישת הבטחה מאנשי הסגל הקיימים וקבלתה, שלא ידרשו השוואת שכרם. הסיפור הובא ב"ניו יורק טיימס" ב-8 ביוני האחרון תחת הכותרת "Ivy Envy" או "קנאת [ליגת] הקיסוס."

⁵ <http://www.lib.berkeley.edu/BANC/ROHO/library.html> and <http://palimpsest.stanford.edu/byform/mailling-lists/exlibris/1993/02/msg00064.html>

אמנם הסכמה להקמת ועדות סוקרות, שנועדו לבדוק את רמתן והישגיהן של מחלקות מסוימות, ואף הוקמו כמה ועדות כאלה. אבל יוזמה זו דעכה בתהליך החלפת התפקידים בין רקטור אחד למשנהו. אחד מן הרקטורים האלה לשעבר אשר הדעיכו את היוזמה הזו, היה דן עמיר, אשר "הסביר" לי מדוע עשה כן. "הוועדות הבודקות החיצוניות אינן מבינות איך העניינים עובדים בישראל", כך אמר לי בנוכחות עמיתך, צבי ציגלר, כאשר יצאנו משיבת ועדת החינוך של הכנסת על שינוי מבנה האוניברסיטאות. אבל ועדות הבדיקה החיצוניות דווקא מבינות היטב יותר מאנשי הסגל האקדמי הישראלי "איך העניינים עובדים בישראל". יעידו על כך המלצות הוועדה לבחינת מצב המחקר במדעי העצב (neurosciences) אשר המליצה ב-1999 ליעקב זיו, נשיא האקדמיה הישראלית למדעים:

אנו מציעים, שלכל אוניברסיטה תמונה ועדה מדעית מייעצת חיצונית, אשר תבחן את פעילותה המדעית כל שלוש עד חמש שנים ותמליץ המלצות. יש לתת בידי ראשי האוניברסיטאות את הסמכות והכוח ליישם המלצות אלה.

היטב הבינה הוועדה ובה שני חתני פרס נובל במדעי החיים. הבעיה ביישום המלצות של ועדות ביקורת חיצוניות בישראל איננה מחסור בכסף, כפי שאתה כותב. הבעיה היא, שלראשי האוניברסיטאות הישראליות אין הסמכות והכוח ליישם את המלצות הוועדה לבדיקת מצב מדעי העצב להכנסת הרבה יותר תחרותיות למדע הישראלי; להסב משאבים מן הסגל האקדמי שאינו ראוי לקבלם, ולתיתם בידי אלה היכולים להפיק מהם מדע ברמה תחרותית עם מדעני העולם המעולים.

היודע אתה מדוע לא שמעת על דוח הוועדה לבדיקת מדעי העצב וגם לא על דוח הוועדה לבדיקת האימונולוגיה בישראל שהמליצה המלצות דומות? לא שמעת, כי יעקב זיו מסתיר דוחות אלה מן הציבור ומן הממשלה, לה הוא חייב לדווח עליהם על פי חוק ייסוד האקדמיה הישראלית למדעים. הוא מסתיר דוחות אלה באמתלה האבסורדית שהטיפול בדוחות הישנים הללו - שניהם מ-1999 - עדיין לא הסתיים(!). כך כתב אליי. אם אינך מאמין, ובאמת קשה להאמין, שכך פשתה במסד המדעי הישראלי הסתרת האמת מן הציבור על מצב המדע בארץ למען אחוות הגילדה והאינטרסים של הרוב הבינוני השולט באוניברסיטאות ישראל בכוח שיטת המשילות (governance) הנוכחית - אזי אתה מוזמן לאמת את דבריי עם עמיתך, דן שכטמן, ראש חטיבת המדעים באקדמיה הישראלית, אשר נדהם להיווכח בעובדות אלה.

את כל זאת מנסה החלטת הממשלה ל"שיפור ההשכלה הגבוהה" לתקן; את תרבות הסתרת האמת ואי-מתן הדין-וחשבון לציבור על השימוש הבזבזני במשאביו שעושה הסגל האקדמי באוניברסיטאות השייכות לציבור. אין אחריות ללא סמכות. זו אכן פינה בתורת הארגון. החלטת הממשלה מוסרת את הסמכות בידי הנהלות האוניברסיטאות, ודורשת תמורתה אחריות ומתן דין-וחשבון אמיתי לציבור הישראלי, שעל טובתו היא מופקדת.

לסיום, אבינועם ניר, האם תואיל להסביר לי ולציבור בישראל, כיצד יכול יישום המשילות הסמכותית-היררכית הפועלת היטב כל כך במכון ויצמן זה יובל שנים - וזוהי בדיוק מטרת החלטת הממשלה המשתמשת במפורש בדוגמת ויצמן כמודל המקובל עליה - כיצד יכול יישום זה להביא להרס ולחורבן שש האוניברסיטאות הישראליות האחרות, כפי שאתה מתנבא עליהן בנבואתך, נבואת הסתרת האמת מן הציבור?

יעקב ברגמן

נוסח מקוצר של תשובה זו יפורסם בקרוב ב"הארץ".